

MEHO MANJGO
Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu

ARHIVSKA GRAĐA IZ ZAOSTAVŠTINE MEHMEDA MUJEZINOVIĆA

Sažetak

Sredinom januara 2023. godine porodica Mehmeda Mujezinovića, najvećeg epigrafičara Bosne i Hercegovine, dugogodišnjeg imama Hadžijske džamije i uposlenika Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti Bosne i Hercegovine, poklonila je Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu njegovu zbirku arhivske građe. U ovoj zbirci pohranjen je vrlo vrijedan materijal u rukopisu, koji je Mujezinović prikupljao obrađujući orijentalne epigrafske spomenike Bosne i Hercegovine. Također, sačuvani su njegovi objavljeni i neobjavljeni radovi, te vrlo vrijedna zbirka radnog materijala koja se odnosi na našu tradiciju, pisano naslijeđe i kulturnu baštinu. U ovom radu donosimo pregled arhivske građe Mehmeda Mujezinovića, uz napomenu da ova građa još uvijek nije arhivistički obrađena i da kao takva nije dostupna istraživačima.

Ključne riječi: Mehmed Mujezinović, bosanski arhiv, arhivska građa, epigrafika.

Uvod

U zbirci dokumenata na bosanskom jeziku, koja sa zbirkom dokumenata na osmanskome jeziku čini Fond arhivske građe u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu, čuvaju se službeni dokumenti pojedinih institucija i društava, kao što su dokumenti nastali u kancelariji El-Hidaje, zatim dokumenti, prijevodi, objavljeni i neobjavljeni radovi, tematski organizirane bilješke i radni materijal iz arhivskih zbirki istaknutih ličnosti iz naše prošlosti, kao što je, npr., zbirka materijala Osmana Asafa Sokolovića ili Muhameda Hadžijahića, zbirka prijevoda Saliha Trake, zbirka arhivalija Fejzulaha Hadžibajrića, Seida Traljića, reisul-uleme Džemaludin-ef. Čauševića, Alije Bejtića i drugih. U okviru ove zbirke pohranjene su i inventarne knjige i arhivski dokumenti o dosadašnjem poslovanju Biblioteke, a najzaslužniji za sabiranje ove raznovrsne građe bili su Osman Asaf Sokolović i Muhamed Hadžijahić.¹

¹ Azra Gadžo-Kasumović, „Zbirka ličnih zbirki, pojedinačnih dokumenata i arhivalija na bosanskom jeziku”, u: *Gazi Husrev-begova biblioteka : 480 godina postojanja*, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Sarajevo, 2017, str. 108-111.

Zbirka dokumenata na bosanskom jeziku je sredinom januara 2023. godine obogaćena za još jednu vrlo vrijednu i raritetnu arhivsku kolekciju. Riječ je o arhivskim dokumentima Mehmeda Mujezinovića, istaknutog epigrafičara Bosne i Hercegovine, koji je gotovo cijeli radni vijek proveo u Zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti Bosne i Hercegovine.² Arhivska građa iz zaostavštine Mehmeda Mujezinovića smještena je u šest kartonskih kutija i sadrži više od hiljadu arhivskih jedinica. U fokusu ovog rada je predstavljanje predmeta i sadržaja arhivske građe iz biblioteke Mehmeda Mujezinovića, uz napomenu da ova građa još uvijek nije arhivistički obrađena. Na početku ovog rada donosimo osnovne biografske podatke Mehmeda Mujezinovića koristeći se, prije svega, njegovim dosjeom koji je pohranjen u Arhivu Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, te novopristiglom dokumentacijom iz zaostavštine Mehmeda Mujezinovića.

Biografija Mehmeda Mujezinovića

Prema podacima iz sačuvanog rodnog lista Mehmed Mujezinović rođen je 29. jula 1913. godine u Sarajevu, u ulici Kršilovac br. 8. Otac mu je bio hfz. Mustafa-ef., a majka Aiša, rođena Bakalović. Nakon završenog mekteba i osnovne škole upisao je Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, u kojoj je osmi razred završio školske 1934/35. godine. Nakon položenog ispita zrelosti (maturuskog ispita), koji je polagao 23. i 24. juna 1935. godine pred komisijom u sastavu Ahmed Burek, Muhamed Pašić, Muhamed Hadžijahić, Hazim Tulić, Nasih Repovac, Mehmed Handžić i dr. Šaćir Sikirić, svjedočanstvo o završenoj medresi izdao mu je 24. juna 1935. godine upravitelj medrese Muhamed Emin Dizdar. Od 1935. do 1939. godine pohađao je Višu islamsku šerijatsko-teološku školu u Sarajevu.³ Pored formalnog obrazovanja Mujezinović je pohađao i tzv. „privatne dersove” koje su u Sarajevu držali Muhamed-ef. Tufo, Ahmed-ef. Burek, hadži Mehmed-ef. Handžić, Kasim-ef. Dobrača, hadži Mujaga Merhemić, te je na taj način dodatno usavršio poznavanje sva tri orijentalna jezika.⁴

Nakon okončanja školovanja u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu Mehmed Mujezinović je prvi radni odnos zasnovao u Ivlačkvali hadži

2 Zahvaljujemo se Aliji Muminoviću koji je arhivsku građu Mehmeda Mujezinovića pronašao u garaži njegovog unuka Mahira Trnke, te je uz njegovu saglasnost istu poklonio Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu.

3 Rodni list i oba svjedočanstva pohranjeni su u dosjeu Mehmeda Mujezinovića koji se čuva u Arhivu Islamske zajednice Bosne i Hercegovine (dalje AIZBIH), u zbirci dosjea imama, kutija br. 23 K. Osim ovog dosjea, u istoj zbirci je sačuvan i drugi dosje Mehmeda Mujezinovića, kutija br. 22 K.

4 Mahmud Traljić, „Prof. Mehmed-ef. Mujezinović”, *Analizirani Gazi Husrev-begove biblioteke*, knj. IX-X, 1983, str. 327.

Mehmedovoj džamiji u Sarajevu, gdje je dekretom Ulema-medžlisa br. 3293 od 30. oktobra 1935. godine postavljen za imama. Zatim je na prijedlog Ulema-medžlisa i rješenjem Kraljevske banske uprave drinske banovine br. 31.147/35 od 11. novembra 1935. godine imenovan i za privremenog vjeroučitelja u VI Državnoj narodnoj osnovnoj školi Fra Grga Martić u Sarajevu. Odmah po dolasku u ovu školu Mujezinović je pokazao volju za predan rad, što je primijetio i Mustafa Varešanović koji je pri inspiciranju njegovog rada u spomenutoj školi, 23. maja 1936. godine, zapisao: „Nastavnik je kratko vrijeme u službi, izgrađuje se i vjerovatno da će za svoje zvanje biti dosta dobar. Njegov pedagoški postupak je vrlo dobar, pažnja djece je dobra iako nastavnik radi pojedinačno. Vladanje u službi i van službe je vrlo dobro, te je opća ocjena vjeroučitelja vrlo dobra.” U VI Državnoj narodnoj osnovnoj školi Mujezinović je radio do 24. septembra 1936. godine, kada ga je na toj dužnosti zamijenio Sulejman-ef. Bulbul, tadašnji pomoćnik džematskog imama u Sarajevu.⁵ Odlukom Prvog naiba za Vrhovno vjersko starješinstvo u Beogradu br. 836 N-478 od 27. juna 1936. godine Mujezinović je imenovan privremenim honorarnim službenikom u redakciji i administraciji *Glasnika Vrhovnog starješinstva Islamske vjerske zajednice*. Vojsku je služio šest mjeseci tokom 1939/40. godine. U julu 1941. godine reisul-ulema Fehim-ef. Spaho potpisao je rješenje br. 984/41 kojim je Mujezinović kao dotadašnji honorarni službenik reisove kancelarije imenovan privremenim vršiocem dužnosti vjersko-prosvjetnog referenta pri tadašnjem Ulema-medžlisu, a rješenjem Ministarstva nastave u Zagrebu br. 41753/41 od 8. septembra 1941. godine ovlašten je da vrši i dužnost nastavnika vjeronauke u Državnoj mješovitoj građanskoj školi u Sarajevu. Pored rada u spomenutoj školi Mujezinović je rješenjem Ministarstva za obrt, veleobrt i trgovinu br. 103285/42 od 7. oktobra 1942. godine imenovan za pomoćnika vjeroučitelja u Državnoj trgovačkoj akademiji u Sarajevu s pravima od 1. septembra 1942. godine.⁶

Na vlastitu molbu, prijedlog i preporuku Kotarskog vakufsko-mearifskog povjerenstva u Sarajevu, dekretom Ulema-medžlisa br. 36/44 od 22. januara 1944. godine Mujezinović je postavljen za imama Timurhan džamije u Sarajevu u kojoj je mjesto vjerskog službenika ostalo upražnjeno premještanjem Fejzulah-ef. Hadžibajrića u Bakarevića džamiju u Sarajevu. Na dužnost imama u Timurhan džamiji Mujezinović je nastupio 1. februara 1944. godine⁷ i istu je vršio do 27. decembra 1945. godine, kada je Sresko vakufsko-mearifsko povjerenstvo u Sarajevu donijelo odluku da se Mujezinović do ozdrav-

5 Arhiva Mehmeda Mujezinovića, kutija broj 2, signatura svežnja s arhivskom građom VIII D.

6 AIZBIH, dosje Mehmeda Mujezinovića, kutija br. 23 M.

7 AIZBIH, dosje Mehmeda Mujezinovića, broj kutije 22 M. Ovaj dekret je također sačuvan i u drugom dosjeu Mehmeda Mujezinovića, smještenom u kutiji br. 23 M.

ljenja njegovog oca hfz. Mustafa-ef. privremeno postavi za imama u Vekil Harčovoj (Hadžijskoj) džamiji u Sarajevu, u kojoj je rješenjem zastupnika reisul-uleme Saliha Safvet-ef. Bašića br. 20/46 od 18. februara 1946. godine ovlašten da vrši i dužnost hatiba.⁸ Sredinom jula 1945. godine Mujezinović je obavijestio Ulema-medžlis da od početka maja mijenja Fejzulah-ef. Hadžibajrića na mjestu hatiba u Gazi Ferhad-begovoj džamiji u Sarajevu, jer je imenovani lišen slobode.⁹ Nakon smrti njegovog oca, 19. januara 1946. godine, Ulema-medžlis je dekretom br. 314/46 od 4. februara 1946. godine imenovao Mehmeda Mujezinovića za stalnog imama Hadžijske džamije i džuzhana Gazi Husrev-begove džamije u Sarajevu.¹⁰

U januaru 1946. godine Mujezinović je zatražio od Ulema-medžlisa postavljenje na mjesto stalnog nastavnika u Gazi Husrev-begovoj ženskoj medresi u Sarajevu, istaknuvši u molbi da je navedeno mjesto ostalo upražnjeno uslijed smrti njegovog oca hfz. Mustafa-ef., 19. januara 1946. godine, te da on već više od jedne godine honorarno radi u spomenutoj medresi. Nakon što je uprava Gazi Husrev-begove ženske medrese potvrdila da Mujezinović od početka školske 1945/46. godine predaje Kiraet u II i III razredu, te Arapski jezik u I razredu, kao i da vrši poslove sekretara medrese, Ulema-medžlis je na sjednici održanoj 12. februara 1946. godine donio odluku da se Mehmed-ef. postavi za stalnog nastavnika vjersko-orijentalnih predmeta u ženskoj medresi.¹¹ Uz ovu dužnost ovlašten je, na prijedlog Sreskog vakufsko-me-arifskog povjerenstva u Sarajevu, rješenjem Vakufske direkcije u Sarajevu br. 762/46 od 9. februara 1946. godine, da vrši i dužnost mutevelije vakufa Vekil Harč i Tulić Bajramage u Sarajevu.¹²

Uz obrazloženje da se ukazala potreba za povećanjem osoblja u biblioteci jer „se rad u biblioteci iz dana u dan povećaje usljed stalnih prinova”, a da drugi knjižničar hfz. Muharem-ef. Muharemagić zbog starosti i iznemoglosti nije u stanju mnogo raditi, te da je potrebno izraditi jedan savremen katalog, na prijedlog hfz. Mahmuda Traljića, tadašnjeg bibliotekara Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, Ulema-medžlis je na sjednici održanoj 27. marta 1947. godine donio odluku da se Mujezinović privremeno dodijeli na rad u Gazi Husrev-begovu biblioteku, uz obavezu da zadrži i obavlja ranije preuzete dužnosti u Gazi Husrev-begovoj ženskoj medresi.¹³ U Biblioteci je započeo s radom 15. aprila 1947. godine, a već 3. juna 1947. godine obavi-

8 AIZBIH, dosje Mehmeda Mujezinovića, broj kutije 22 i 23 M.

9 AIZBIH, dosje Mehmeda Mujezinovića, broj kutije 22 M.

10 AIZBIH, dosje Mehmeda Mujezinovića, broj kutije 22 i 23 M.

11 AIZBIH, dosje Mehmeda Mujezinovića, broj kutije 22 M.

12 AIZBIH, dosje Mehmeda Mujezinovića, broj kutije 23 M.

13 Isto.

jestio je upravu Gazi Husrev-begovog vakufa da mu je nemoguće raditi u Biblioteci jer je po potrebi službe raspoređen na mjesto sekretara, ekonomista i nastavnika u Gazi Husrev-begovoj muškoj medresi, zadržavši ujedno i dužnosti u ženskoj medresi. Na mjestu hafizi kutuba Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu naslijedio ga je Fejzulah-ef. Hadžibajrić, 26. augusta 1947. godine.¹⁴ Dekretom Ulema-medžlisa br. 492/48 od 26. aprila 1948. godine Mujezinović je postavljen za suplenta Gazi Husrev-begove muške medrese u Sarajevu, te je na toj dužnosti ostao do septembra 1949. godine kada je uslijed smanjenja broja razreda u Medresi dobio otkaz.¹⁵

Nakon toga je Mujezinović jedno vrijeme radio u Državnoj štampariji kao korektor, te je ujedno učio i slagarski zanat, a na nagovor profesora Hamdije Kreševljakovića zaposlio se 1951. godine u Zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti Bosne i Hercegovine, gdje je u julu 1979. godine stekao zvanje naučnog savjetnika,¹⁶ a 31. decembra 1979. godine je penzionisan po rješenju datiranom 14. februara 1980. godine.

Putem Vakufskog povjerenstva u Sarajevu Mujezinović je 1. jula 1953. godine podnio ostavku na mjesto hatiba u Hadžijskoj džamiji, istaknuvši u dopisu da mu „narav posla glavne službe ne dopušta... da vrši osobno i službu hatiba”, te da su ga u „toj dužnosti zastupali razni zamjenici koje je i sam nagrađivao.” U ostavci je preporučio da se na mjesto hatiba Hadžijske džamije postavi Fejzulah-ef. Hadžibajrić, koji je u to vrijeme klanjao džume u džematu Jedileri.¹⁷ Iako iz dostupnih dokumenata nije moguće utvrditi kada je Mujezinović ponovo nastavio vršiti hatibsku dužnost u Hadžijskoj džamiji, njegovi biografi bilježe da je u ovoj džamiji bio imam i hatib 36 godina.¹⁸

Djela i nagrade

Mujezinović je saradivao u brojnim časopisima i listovima u kojima je objavljivao priloge iz kulturne historije, a posebno iz oblasti zaštite spomenika, te evidentiranju i obradi natpisa na orijentalnim jezicima. Mujezinović je autor knjiga *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, objavljene u tri toma (I, Sarajevo, 1974, II, 1977, III, 1988; 2. izdanje 1998) i *Stari mostovi u Bosni i Hercegovini* (koautor Džemal Čelić, Sarajevo 1969, 2. izdanje 1998). Preveo je s turskog jezika, dopunio uvodnom studijom i komentarima knjigu Mula

14 AIZBIH, dosje Fejzulah-ef. Hadžibajrića, kutija br. 19 H.

15 AIZBIH, dosje Mehmeda Mujezinovića, broj kutije 22 M.

16 Izbor u zvanje naučnog savjetnika sačuvan je u neobrađenoj arhivskoj građi Mehmeda Mujezinovića smještenoj u kutiji broj II, u fascikli „Lična dokumenta”.

17 AIZBIH, dosje Mehmeda Mujezinovića, broj kutije 22 M.

18 Ahmed Mehmedović, *Leksikon bošnjačke uleme*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2018, str. 373-374.

Mustafa Bašeskija, *Ljetopis (1746-1804)* (Sarajevo, 1968, 2. izdanje 1987, 3. izdanje 1997). Također, preveo je s turskog jezika i putopis na hadž Hadži Jusufa Livnjaka i objavio pod naslovom *Odazivam Ti se, Bože ... putopis sa hadža 1615. godine* (Sarajevo, 1981).¹⁹

Za knjigu *Stari mostovi u Bosni i Hercegovini* dobio je 17. aprila 1970. godine priznanje „Veselin Masleša” od strane Republičkog savjeta za koordinaciju naučnih djelatnosti SR Bosne i Hercegovine, a za djelo o epigrafici Sarajeva uručena mu je 6. aprila 1975. godine „Šestoaprilska nagrada Skupštine grada Sarajeva”. Od strane predsjednika Republike (Jugoslavije ili SR Bosne i Hercegovine) dobio je sedamdesetih godina prošlog stoljeća „Orden rada sa zlatnim vijencem” za zasluge postignute u radu od značaja za napredak zemlje, dok mu je u povodu 25. godišnjice Orijentalnog instituta u Sarajevu uručeno priznanje za saradnju i doprinos u razvoju Instituta. U povodu 30. godišnjice Društva konzervatora dodijeljena mu je 20. februara 1976. godine jubilara medalja sa diplomom.²⁰ Umro je 14. maja 1981. godine u Sarajevu, a ukopan je na gradskom groblju Bare.²¹

Pregled arhivske zbirke Mehmeda Mujezinovića

Kutija I

U prvoj kutiji arhivske građe Mehmeda Mujezinovića sačuvane su u rukopisu tri njegove kapitalne knjige u kojima je sabrao i objavio vrlo vrijedan i značajan epigrafski materijal na orijentalnim jezicima s područja Bosne i Hercegovine. Prvu verziju knjige *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, u kojoj su obuhvaćeni natpisi na orijentalnim jezicima sa područja grada Sarajeva, Mujezinović je bez paginiranih stranica i sadržaja poslao u štampu 22. marta 1972. godine, a knjiga je u izdanju izdavačke kuće „Veselin Masleša” objavljena 1974. godine. Ovom poslu Mujezinović je pristupio vrlo studiozno i temeljito, o čemu svjedoči i karta Sarajeva s ucrtanim džamijama na čijoj lijevoj i desnoj margini je Mujezinović ispisao 100 sarajevskih džamija koje je trebalo obići, kao i tabelarni prikaz 106 sarajevskih džamija sa nepotpunim informacijama o zanimanju osnivača džamije, godini njene gradnje, kao i informacijama da li džamija postoji ili je srušena, te da li uz džamiju postoji mezarje ili je ono ekshumirano. Također, uz rukopis *Islamske epigrafike I* sačuvan je još jedan tabelarni prikaz sarajevskih džamija gdje

19 Isto.

20 Spisak nagrada i priznanja Mehmeda Mujezinovića pohranjen je u trećoj kutiji arhivske građe Mehmeda Mujezinovića, u fascikli „Lična dokumenta”.

21 Kasim Hadžić, „Hadži Mehmed ef. Mujezinović”, *Preporod*, br. 11, 1. juni 1981. godine, str. 26.

je Mujezinović identificirao broj natpisa na 105 sarajevskih džamija bilježeći istovremeno i broj tariha na nišanima, djelomično sačuvanim nišanima, česmama, turbetima i drugim građevinama (bibliotekama, muvekitanama, medresama, mektebima, mostovima i tekijama) koje su bile sagrađene uz pojedine džamije. Primjera radi, kod Careve džamije u Sarajevu Mujezinović je u ovom tabelarnom prikazu zabilježio ukupno 85 natpisa, od kojih su 32 pisana u prozi, te je na kraju zabilježio da je potrebno objaviti 48 natpisa u cjelini. Uz nekoliko bilješki, crteža nišana i ispisanih tariha od strane Mehmeda Mujezinovića, u rukopisu *Islamske epigrafike I* nije sačuvana niti jedna fotografija koju je Mujezinović koristio za opremanje ove knjige, za razliku od druge dvije knjige u kojima su uz tekst pohranjene i fotografije.

Fotografije koje su djelomično korištene u knjizi *Islamska epigrafika I* sačuvane su u posebnoj fascikli koja je označena signaturom VII b. 212 D. U ovoj fascikli sačuvano je ukupno 56 fotografija na kojima su zabilježene pojedine sarajevske džamije (Gazi Husrev-begova, njen eksterijer, enterijer i fotografija čiraka, zatim džamija na Ploči, Arebi Atik džamija, Ali-pašina, džamija Sinan-vojvode hatun i dr.), nišani (ženski nišan na Alifakovcu i nekoliko nepotpisanih nišana), mezarja (Alifakovac, Nadkovači, harem Bakareve i Ali-pašine džamije), te na kraju turbeta (Urjan-dedino turbe i turbeta na Alifakovcu).

Islamska epigrafika II

U 48 fascikli i košuljica, raspoređenih po gradovima, pohranjen je materijal koji je Mehmed Mujezinović prikupio, obradio i prekucao za potrebe knjige *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine II*, koja je objavljena 1977. godine u Sarajevu, u izdanju izdavačke kuće „Veselin Masleša”. Za razliku od *Islamske epigrafike I*, u rukopisu ove knjige, koja sadrži epigrafski materijal Istočne i Centralne Bosne, sadržano je nekoliko bilješki i prijepisa orijentalnih natpisa ispisanih vještom rukom Mehmeda Mujezinovića, te značajan broj originalnih fotografija na kojima je zabilježeno sljedeće:

1. Okolina Sarajeva (Stara džamija u Pazariću, džamija u Grivićima kod Hadžića, fotografije nišana);
2. Foča (natpis na Kadi Osmanovoj (Šehovoj) džamiji, natpis na Dev Sulejman-begovoj džamiji, natpis na džamiji Mehmed-paše Kukavice);
3. Ustikolina (fotografija nišana Turhan Emin-bega i fotografija dijela natpisa s nišana);
4. Čajniče (nišani u haremu Sinan-begove džamije, natpis nad ulaznim portalom Sinan-begova turbeta);
5. Knežina (Selimija džamija fotografisana 1956. godine);
6. Dobrun kod Višegrada (Džamija u Dobrunu i mezarje u Dobrunu);

7. Bijeljina (prikaz jednog dijela grada na kojem se vidi dio džamije i munara Sultan Sulejmanove džamije);

8. Banja Luka (natpis nad ulaznim portalom Ferhadije džamije, eksterijer i dio nišana u haremu Ferhadije, jedna stranica iz neidentifikovanog rukopisa, natpis na kući u Gornjem Šeheru, nišani Malkoč-bega, sina Osman-bega, natpis nad ulaznim portalom Arnaudije džamije, Halil-pašino turbe, nišan Džafer-bega, sina Malkoč-bega);

9. Maglaj (dvije fotografije Kuršumlije džamije, jedna je iz 1898. godine);

10. Žepče (fotografije dva nišana, džamija u Novom Šeheru);

11. Jajce (nišani uz džamiju Esme sultanije, kaligrafski zapis u džamiji Esme sultanije, dio grada s džamijom Esme sultanije);

12. Donji Vakuf (Baš džamija, turbe bosanskog valije Muhamed-paše Miralema i natpis s njegovog nišana);

13. Prusac (džamija, medresa i tekija Hasana Kafije Pručaka, levha u mihrabu Kafijine džamije iz 1821/22. godine, natpis o obnovi sultan Bajezidove džamije iz 1601-2. godine, Ajvaz-dedino turbe, nišan pored Ajvaz-dedinog turbeta sa ucrtanim pticama i posudom grožđa, hronogram o gradnji Malkoč Alajbegove džamije, natpis nad ulaznim portalom Handanije džamije, mezarje Musala, mezarje na Majmunu, prve dvije stranice rukopisa Kur'ana iz 1625. godine u Malkočevoj džamiji);

14. Gornji Vakuf (nišan na lokalitetu „Šehitluci” s mačem i sjekirom, nišan s mačem na lokalitetu Grebenice, panorama grada iz 1962. godine, nišani u haremu džamije Mehmed-bega Stočanina);

15. Travnik (natpis nad Šarenom džamijom i njen eksterijer, natpis na Hadži Ali-begovoj džamiji u Travniku, njen eksterijer i jedan ženski nišan);

16. Zenica (Osman-agina džamija u Janjićima, nišani i dio njenog džamijskog drvenog trijema, nišan u haremu Čaršijske džamije);

17. Visoko (nišan sa mačem na lokalitetu „Debeli nišani” kod Moštra, nišan iz 1197. godine uz džamiju u Lozniku, nišan u Mušića Gaju u Vijesolicima kod Visokog, nišani u Uvorićima, dva turbeta u selu Srhinje, Arnautovičko groblje);

18. Kiseljak (mezarje u Han Ploči, nišani u Lepenici);

19. Oglavak (nišan šejha Abdulmedžida Hilmije, nišan šejha Abdulfetaha Hamid-efendije).

Pored sačuvanih originalnih fotografija koje su u sve tri knjige objavljene u dosta slaboj rezoluciji, od posebnog su značaja bilješke i izvještaji Mehmeda Mujezinovića u kojima je zabilježio stanje pojedinih vjerskih objekata, nišana i mezarja. Nakon što je obradio natpise na Aladža džamiji i u njenom haremu, Mujezinović je 10. augusta 1976. godine zapisao da je potrebno poslati poseban referat „zavodu o zapuštenosti okoline Aladže dž., a posebno o zakišnjavanju najdonjih zona sedre u visini od ½ m. s vanjske

strane.” Potom je zapisao da je „česma razvaljena i harem zapušten”, te da je potrebno „predložiti da se stvar stavi na evidenciju Federacije.” Na kraju je Mujezinović pribilježio sebi napomenu da treba poslati Ibrahim-ef. Pajiću *Ljetopis* Mula Mustafe Bašeskije i 10 komada monografije Foče.²² Uz odobrenje Zavoda u kojem je radio, Mujezinović je u Višegradu između ostalog pregledao i ploču s natpisom na višegradskom mostu koja je 30. juna 1976. godine ispala iz svog ležišta, te je u referatu datiranom 16. augusta 1976. godine konstatovao da „se ploča razbila u dosta sitne komade koje je više nemoguće sastaviti”, te je stoga potrebno pristupiti izradi nove ploče čiji tekst natpisa će on pripremiti.²³ Nakon obilaska Jajca Mujezinović je 9. juna 1976. godine dostavio Zavodu izvještaj u kojem je između ostalog istakao da se na mjestu starog groblja u Lupnici, koje mještani nazivaju „Kaursko groblje”, proširuje put, zbog čega je groblje ugroženo jer su „čak i neki grobovi prekopani i otvoreni”. Potom je preporučio da bi spomenike s ovog groblja trebalo „svakako sačuvati i prenijeti na drugo mjesto” jer su veoma rijetki. Pri povratku iz Jajca Mujezinović je u Travniku dogovorio s Odborom IZ Travnik saniranje mezarja pjesnika Mehmeda Mejlije u Docu čiji su nišani ležali „prevaljeni” i ugroženi.²⁴

Islamska epigrafika III

U rukopisu knjige *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, knjiga III*, sačuvan je vrlo bogat i raznovrstan materijal pronađen, obrađen i evidentiran na području Mostara. U fascikli u kojoj je sadržan materijal s područja ovog grada pohranjena je vrijedna zbirka fotografija, izvještaja, bilješki i prijepisa epigrafskih natpisa ispisanih rukom Mehmeda Mujezinovića. Iz sačuvanih prijepisa vidi se da su njegovi „ispisi tekstova arapskim pismom ne kaligrafski lijepi u onom smislu u kome kaligrafija predstavlja umjetnost nego čitki i pregledni u svojoj jednostavnosti.”²⁵

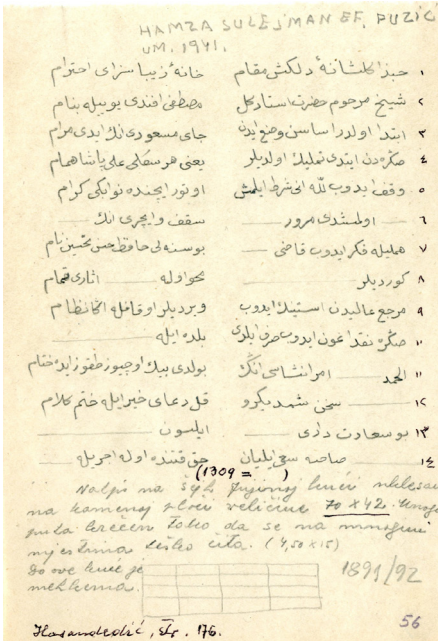
---

22 Bilješka je pohranjena u košuljici s obrađenim natpisima u Foči.

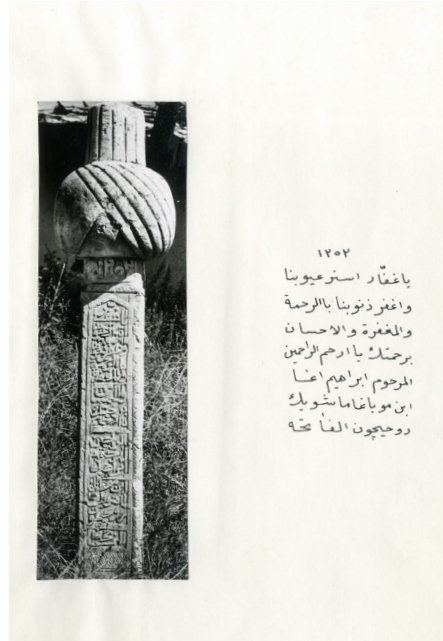
23 Referat je pohranjen u košuljici s obrađenim natpisima u Višegradu.

24 Izvještaj je pohranjen u košuljici s obrađenim natpisima u Jajcu.

25 Lejla Gazić, „Čas sjećanja”, u: *Mehmed Mujezinović (1913-1981), čas sjećanja, zbornik priloga sa skupa održanog 23. 7. 1996. u Sarajevu*, Preporod, Sarajevo, str. 6.

Sl. 1 Mujezinovićev prijepis natpisa s kuće Šejha Juje u Mostaru

Sl. 2 Mujezinovićev prijepis natpisa sa nišana Ibrahim-age, sina Mujage Mašovića, u haremu hadži Memijina mesdžida u Mostaru

Na fotografijama koje je Mujezinović uradio u Mostaru zabilježeni su sljedeći objekti:

1. Baba Beširova džamija, nišani i mezarje uz džamiju (pet fotografija);
2. Sevri hadži Hasanova džamija sa oštećenom munarom nakon udara groma 1960. godine (jedna fotografija);
3. Koski Mehmed-pašina džamija, unutrašnjost, nišani i stranica iz rukopisa (četiri fotografije);
4. Mezarje Kapetanovina u blizini Nezir-agine džamije (tri fotografije);
5. Čejvan-čehajina džamija, tarih nad ulazom, mezarje, nišani i vrata (jedanaest fotografija);
6. Nišani u haremu Vučjakovića džamije (pet fotografija);
7. Mezarje u Carinskom haremu (sedamnaest fotografija);
8. Ulazna vrata Lakišića džamije (jedna fotografija);
9. Ibrahim-agina (Šarića) džamija (trinaest fotografija);
10. Natpis na kuli kod Starog mosta (jedna fotografija), Tara kula kod Starog mosta (jedna fotografija), Stari most u Mostaru (jedna fotografija);

11. Nišani u haremu u Ilićima (tri fotografije);
12. Nišan u haremu džamije hadži Ali-bega Lafe;
13. Nišani u haremu Hadži Memijina mesdžida (tri fotografije);
14. Karađoz-begova džamija (jedna fotografija iz 1892. godine, te 12 fotografija nišana);
15. Nišani u Šarića haremu (79 fotografija);
16. Forme nišana (grafika autora Pezo Mustafe, crteži vjerovatno Mehmeda Mujezinovića);
17. Među fotografijama Mostara sačuvana je jedna fotografija džamije u Nevesinju s četvrtastom munarom.

Pored fotografisanja, čitanja i bilježenja natpisa Mujezinović je obilazeći Mostar provjeravao, utvrđivao i procjenjivao stanje pojedinih nišana, mezarja, džamija, turbeta i drugih vjerskih objekata, te o tome donosio zabilješke koje nisu objavljene u knjizi epigrafike. Boraveći u haremu Koski Mehmed-pašine džamije Mujezinović je pribilježio da je uz mezarje ove džamije „postojala i medresa Mehmed Koski koja je pri regulaciji porušena”, a potom je istakao da je džamija pod zaštitom države, ali da je i pored toga „kako se vidi prilično zapuštena.”²⁶ U haremu Šarića džamije Mujezinović je zabilježio da se s njene lijeve strane nalazi manja mektebska zgrada u čijem zidu su „uzidani mnogi nišani”, kao i „jedan natpis na ploči velič. 45 x 32 cm”. Na poziv Narodnog odbora u Mostaru Mujezinović je 22. jula 1954. godine boravio u Mostaru i povodom rušenja zida na Kantarevcu, te je u vezi s tim zapisao: „U ovaj zid je za vrijeme Austrije uzidano mnogo nišana. 32 nišana su cijela i u razmaku od po 1.5 m. Uzidani su tako da su im natpisi okrenuti vani, dok su drugi nišani polomljeni i natpisi su okrenuti unutra. Gradski narodni odbor je već počeo rušiti ovaj zid ali se zavičajni muzej protivio tome. Prepisao sam spomenuta 32 natpisa kao i one koji su izvađeni iz porušenog dijela zida i ustanovio da među ovim zadnjima ima starijih natpisa. Budući da je zid dotrajavao to je konačno zaključeno da se poruši.”²⁷ Uz ovaj izvještaj sačuvani su i svi natpisi koje je Mujezinović prepisao sa spomenutog zida u Kantarevcu, od kojih je u knjizi epigrafike objavio tri u cjelini, a kod ostalih je donio samo osnovne podatke o umrlima.²⁸

Osim materijala s područja Mostara, u ovoj kutiji arhivske građe sačuvan je i materijal koji je Mujezinović prikupio i u drugim dijelovima Hercegovine (Hutovo, Seonica, Čelebići, Počitelj, Ljubuški, Bileća, Konjic, Repovci, Glavatičevo, Prozor, Gacko, Neum, Blagaj i Stolac). Među sačuvanim mate-

---

26 Bilješka je pohranjena u košuljici s obrađenim natpisima u haremu Koski Mehmed-pašine džamije.

27 Bilješka je pohranjena u košuljici s obrađenim natpisima u haremu Kantarevac.

28 Mehmed Mujezinović, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, knjiga III*, Veselin Masleša, Sarajevo, str. 306-308.

rijalom od posebnog su značaja fotografije, kao i bilješke i izvještaji s puta Mehmeda Mujezinovića, koji, prema našim uvidima, nisu objavljeni u knjizi epigrafike. U košuljici s materijalom Počitelja izdvajamo osam sačuvanih fotografija i bilješku Mehmeda Mujezinovića u kojoj je istaknuto da se u džamiji u Počitelju čuva rukopis Kur'ana, veličine 9 x 14,5 cm. U opisu ovog rukopisa Mujezinović je zabilježio da se radi o vrlo lijepom primjerku čiji su hizbovi, džuzovi, kao i počeci sura pozlaćeni. Rukopis nije kompletan, nedostaje mu s početka 8 džuzova, a prepisao ga je Abdurahman sin Ahmedov 1106/1694. godine. Na kraju košuljice s materijalom iz Ljubuškog sačuvan je Mujezinovićev izvještaj sa službenog putovanja u Radišiće gdje je pregledao staro muslimansko groblje, poznato kao groblje Šarca Mahmut-age. U izvještaju datiranom 26. maja 1969. godine Mujezinović je naveo da u ovom muslimanskom mezarju nema niti jednog nišana, a da je do 1940. godine u njemu „bilo 4-5 pari nišana”. Potom je istakao da površinu ovog mezarja od 100 metara kvadratnih bespravno koristi Ćipo Vrcan kao spremište za stare dijelove auta i staro gvožđe. Prilikom rada na epigrafskim spomenicima u Neumu Mujezinoviću je pomagao Cvjetan Katić – Barba, kojem je Mujezinović po dolasku u Sarajevo u znak zahvalnosti poslao prijevode pojedinih natpisa i fotografije objekata i predmeta koje su u Neumu zajedno evidentirali.

Kod dokumentacije nastale na području Krajine i zapadne Bosne i Hercegovine, uz materijal koji je objavljen u knjizi epigrafike, pažnju također privlače fotografije u originalu, te bilješke i izvještaji s puta Mehmeda Mujezinovića. Iz sačuvanih bilješki saznajemo da je Mujezinović boravio na službenom putu u Mrkonjić-Gradu u aprilu 1962. godine i da je pri evidentiranju epigrafskih natpisa u Kizlar-aginoj džamiji utvrdio da se kod bivšeg mutevelije ove džamije Ahmeda Dedića čuva arhiva turskih dokumenata Kizlar-agina vakufa, a da je njegova biblioteka s rukopisima smještena pod minberom Kizlar-agine džamije. U arhivi kod spomenutog mutevelije Mujezinović je između ostalog evidentirao: 1. vakufnamu Kizlar-agine džamije iz 1003/1595. godine koju je tom prilikom pročitao, a potom ukratko na osmanskom jeziku zabilježio predmet njenog sadržaja; 2. ferman iz 1186/1772. godine; 3. dokument iz 999/1590. godine o nasljedstvu Muhameda... sina Mustafina; 4. dokument iz 988/1580. godine; 5. dokument iz 1014/1605. godine; 6. bujuruldiyu iz 1060/1650. godine o potrebi angažovanja milicije jer je kasaba Jajce na opasnom mjestu; 7. dokument iz 1042/1632. godine u kojem se traži hapšenje nekog odmetnika po imenu Zulfikar; 8. dokument iz 1047/1637. godine u kojem je kadija izdao neko obavještenje.

Boraveći u Drvenoj džamiji u Bužimu, Mujezinović je fotografisao i prepisao vakufnamu Vedžihi-paše iz 1254/1838. godine, te jedan zapis u pje-

smi.²⁹ Svim svojim prijateljima i saradnicima koji su mu pomogli tokom rada u Krajini Mujezinović se nastojao zahvaliti. Imamu džamije u Bosanskom Novom, primjera radi, po povratku u Sarajevo poslao je pismo zahvale, fotografije i prijevode epigrafskih natpisa iz ovog grada, dok je Enisi Jusić, kustosu i orijentalisti Regionalnog muzeja u Bihaću, bio na usluzi pri njenom istraživanju o ornamentici nišana bihaćke provenijencije, poručivši joj na kraju jednog pisma, datiranog 2. augusta 1976. godine, da od svoje teme ni u kom slučaju ne odustaje jer će to biti lijep prilog našoj kulturnoj historiji.

Sl. 3 Mehmed Mujezinović prilikom obrade nišana u Prekounju kod Bihaća

Sl. 4 Mehmed Mujezinović prilikom obrade nišana u mezarju Donja Bijenja kod Nevesinja

Iz rukopisa knjige *Islamska epigrafika, knjiga III*, saznajemo da je Mujezinović u pojedinim mjestima boravio više puta s ciljem obrade epigrafskih natpisa. U Duvnu je, primjera radi, boravio 2. jula 1952. godine i tom prilikom je obradio natpise u mezarju Blažuj, kao i natpise u haremu

29 Prijepis vakufname i zapis u pjesmi nisu sačuvani u arhivskoj kolekciji Mehmeda Mujezinovića.

Džudža Džaferove džamije, te je zabilježio 10 natpisa s nišana u mezarju Vrkačina, a isti nisu objavljeni u knjizi epigrafike. U Duvnu je Mujezinović pregledao i biblioteku Saliha Safvet-ef. Bašića i tom prilikom je utvrdio da njegova biblioteka sadrži veliki broj štampanih knjiga, od kojih je većina iz područja edebijata (morala) i historije islama, te je potom konstatovao da biblioteka sadrži i nešto rukopisa. Vraćajući se iz Posušja Mujezinović je 27. augusta 1974. godine ponovo boravio u Duvnu i tom prilikom je posjetio selo Omeroviće, Stipaniće, harem Lala-pašine i Milošnik džamije, te je po drugi put pregledao natpise u haremu Blažuj i haremu Džudža Džaferove džamije. Nakon Duvna Mujezinović je 2. jula 1952. godine boravio i u Livnu, gdje je pregledao natpise u haremu Ćurčinica džamije, Zavra džamije, Perkuša džamije, Džumanuša džamije, te nišane u mjestu Gazilarsko i mezarju zvanom Firdusovo. Pri obilasku Perkuša džamije konstatovao je da će ova džamija „skoro biti porušena” jer je „jako oštećena za vrijeme rata”, tako da na džamiji uopće nema krova. Uz natpise i bilješke u košuljici Livno sačuvane su 24 fotografije nišana te jedan broj natpisa koje je Mujezinović prepisao pomoću indigo papira.

Uz materijal koji je objavljen u knjizi epigrafike u košuljici Nevesinje sačuvana je fotografija Careve džamije i fotografija Mehmeda Mujezinovića pri čitanju natpisa s nišana u haremu Donja Bijenja, te njegove kratke bilješke o nevesinjskim džamijama iz kojih, između ostalog, saznajemo da je Mujezinović s ciljem obrade epigrafskih natpisa boravio u Nevesinju najmanje dva puta, prvi put 28. septembra 1956. godine, a drugi put 4. oktobra 1971. godine. U Trebinju je Mujezinović obilazio islamske epigrafske spomenike najmanje tri puta. Prvi put je u Trebinju boravio 17. aprila 1954. godine i tom prilikom je pregledao Osman-pašinu džamiju, Carevu džamiju, mezarje na Rastocima, mezarje u haremu džamije u Čičevu, te kulu porodice Omeragić za koju je kazao da je „dosta interesantna” i da se na njoj nalazi ploča s natpisom koja je toliko oštećena da se na njoj ne može ništa pročitati, pa čak ni godina. Sa Zdravkom Kajmakovićem Mujezinović je 11. decembra 1959. godine krenuo iz Sarajeva u Dobrićevo, gdje je stigao 12. decembra u 1h poslije podne. Sutradan je od starješine manastira Kosijerevo primio oko 100 neinventariranih dokumenata od kojih su neki pisani starom ćirilicom. U posebnoj svesci³⁰ Mujezinović je zabilježio predmet sadržaja svih dokumenata, a neke je u potpunosti prepisao. Najstariji dokument datiran je 1090/1679. godina, a najmlađi je iz 1291/1874. godine. Nakon završenog posla u manastiru, Mujezinović je boravio u trebinjskom selu Pridvorci, gdje je pregledao natpis na kući kod londže, a potom je boravio u Mostaru, gdje je obišao Koski Mehmed-pašinu džamiju. U Trebinju je Mujezinović boravio

30 Ova sveska nije sačuvana u pristigloj arhivskoj građi Mehmeda Mujezinovića.

treći put 21. aprila 1971. godine i tom prilikom je posjetio Osman-pašinu i Carevu džamiju, Mostaće, te mezarje na Rastocima. U kraćem izvještaju s ovog putovanja Mujezinović je istakao da je Vakufska arhiva iz Zavičajnog muzeja prenesena u Mostar, te da su knjige iz Resulbegovića kuće odnesene u Orijentalni institut u Sarajevu.

Osim rukopisa sve tri knjige u kojima je obrađena islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, u prvoj kutiji arhivske građe sačuvan je dio materijala koji je Mujezinović koristio pri nastanku ovih knjiga. Među ovom vrstom materijala izdvaja se plan rada prema kojem je Mujezinović u polje svoga istraživanja stavio sakralne objekte (džamije, tekije, musale), prosvjetne objekte (mektebe, medrese, darul-kura, darul-hadis), biblioteke (javne i privatne), memorijalne objekte (turbeta, groblja, nišane), privredne objekte (karavan-saraje, bezistane, hanove), utilitarne objekte (sahat-kule), sanitarne objekte (banje, česme, šadrwane, sebilje) i saobraćajne objekte (mostove). Pri obradi jednog objekta ili spomenika Mujezinović je stavio sebi u zadatak da precizira naziv objekta, odredi njegovu lokaciju, da uradi tehnički opis (mjere – opisom ili crtežom), te da na kraju navede kratak historijat objekta ukoliko je riječ o već obrađenom spomeniku, a ukoliko nije obrađen, onda je nastojao dati više podataka. Iz ovog plana rada saznajemo da se Mujezinović nastojao služiti prvenstveno podacima s terena, a zatim defterima, sidžilima, vakufnamama, *Hronikom* Muhameda Enverija Kadića, Muvekitovom *Historijom*, dokumentima Monumenta Turcica (Gazi Husrev-begova biblioteka i Orijentalni institut), rukopisima, putopisima, hronikama, monografijama i objavljenim člancima.

Također, u sve tri knjige islamske epigrafike sačuvane su i bilješke s putovanja, iz kojih se vidi da je Mehmed Mujezinović obišao Bosnu i Hercegovinu uzduž i poprijeko putujući najčešće autobusom ili vozom, dok je naša sela nerijetko obilazio pješke ili automobilom svojih domaćina. Primjera radi, u jednoj bilješci, smještenoj u košuljici s epigrafskim natpisima Bužima, Mujezinović je zapisao: „13. IX. 58. iz Bužima (smo) krenuli u 7 sati izjutra autom... za Krupu. Ja sam izišao u Dobrom selu i odatle (sam) pješice (išao) 8. km do grada Jezerskog kroz nisku šumu, a onda je (uslijedio) izlaz na visoravni i kolski put koji vodi do Jezerskog.” U drugoj bilješci Mujezinović je zapisao: „Iz Srblijana sam krenuo 25. IX. u 8,55 autobusom preko Ostrožca, Cazina, Pećigrada, Male Kladuše, Podzvizda, Velike Kladuše, Vrnograča. Vožnja je trajala do 13,30 sati sa zadržavanjem u Vel. Kladuši $\frac{3}{4}$ sata gdje sam snimio ostatke starog grada i džamiju. Iz Bužima sam se vratio u Srblijane preko Bos. Krupe.” Mujezinović je redovno, što se vidi i na sačuvanim fotografijama, nosio u svojoj putnoj torbi pribor za čaj koji je spravljao kada bi na

putu vidio kakvo pogodno mjesto za odmor. Iz torbe je znao izvući lokume, kolače ili nešto drugo što je njegova supruga Fatima spremila za put.³¹

U prvoj kutiji arhivske građe sačuvani su i tekstovi o nišanima i mezarjima koje je Mujezinović izrezivao iz novina i lijepio na papir, a sadržan je, između ostalog, i sljedeći materijal:

1. Programska koncepcija edicije „Muslimanska groblja i turbeta u Sarajevu”, koju je Mujezinović uradio na zahtjev uprave Pokopnog društva Bakije u Sarajevu 23. oktobra 1969. godine.

2. A. Smailbegović, „Liječenje kuge u Bosni i Hercegovini”, diplomski rad, Farmakološki institut Medicinskog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, 1967. godina. Autorica ovog rada se na početku zahvaljuje Mehmedu Mujezinoviću na ustupljenim informacijama pri izradi diplomskog;

3. Pet fotografija neidentifikovanih nišana koje je Ibrahim Filipović poslao Mehmedu Mujezinoviću;

4. Otisnuti pečati na papiru porodice Senije Cerić, udate Hadžišabanović;

5. Hronogrami Sarajlija umrlih izvan Sarajeva i onih za koje se ne zna gdje su sahranjeni;

6. Putevima Evlije Čelebije, fascikla u kojoj je Mujezinović sabrao tekstove iz novina *Večernji list* o dijelovima Bosne koje je Čelebija posjetio;

7. Bibliografska građa za proučavanje historije naroda Bosne i Hercegovine srednjovjekovnog i turskog perioda, za internu upotrebu, Sarajevo, juni 1971. godine;

8. Predavanje za Šebi Arus o Mujagi Merhemiću;

9. Osamnaest fetvi sarajevskih muftija koje je Mujezinović našao u kući Mahmuta Subašića 1951. godine;

10. Plakat – „Čas sjećanja na Mehmeda Mujezinovića”, 7. novembar 1996. godine

11. Neobjavljen prijevod djela na bosanski jezik pod nazivom *As-sira an-nabawiya*, autora Šibli Nu'manija. Preveo Mehmed Handžić 1944. godine, prekucao tekst Mehmed Mujezinović, nedostaje 28 stranica.

12. Ndatirana levha Vasfije Bakarević, kćerke Muhamed-age, iz Sarajeva, čiji je tekst *إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ* ispisan na kartonu u formi goluba.

Kutija broj II

Iz arhivske dokumentacije smještene u drugoj kutiji saznajemo da je Mehmed Mujezinović, pored rada na obradi islamske epigrafike Bosne i

31 Hafiz Mahmud Traljić, „Poznanstvo, prijateljstvo i suradnja sa hadži Mehmed ef. Mujezinovićem”, Čas sjećanja, zbornik priloga sa skupa održanog 23. 7. 1996. u Sarajevu, *Preporod*, Sarajevo, str. 13.

Hercegovine, jedno vrijeme boravio i u Skoplju, gdje je na poziv Zavoda za zaštitu spomenika kulture radio na evidentiranju i stručnoj obradi natpisa na islamskim spomenicima osmanskog perioda od kojih su mnogi bili oštećeni nakon zemljotresa 1963. godine. Uz odobrenje Zavoda u kojem je radio Mujezinović je 25. septembra 1966. godine otputovao u Skoplje gdje se na radu prvi put zadržao deset do petnaest dana. Nakon povratka u Sarajevo Mujezinović je domaćinu (gđi Lidiji) uputio pismo zahvale na gostoprimstvu i susretljivosti, te prijevod natpisa sa bezistana i najnužnije podatke o velikoj ploči iz depoa Muzeja u Skoplju, kao i tri njegova separata o epigrafskim natpisima i rukopisima. Potom je u februaru 1967. godine poslao Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Skoplju 75 obrađenih kartona sa 92 kontakt-kopije orijentalnih natpisa grada Skoplja. U kartonima su zabilježeni prijevodi natpisa, kao i osnovni podaci o spomenicima koje je Mujezinović zatekao u Skoplju. U dopisu je istakao da se kod njega nalazi još pet kontakt-kopija natpisa sa sljedećih spomenika: 1. Isa-begova džamija; 2. Ishak-begova džamija; 3. tvrđava Kale; 4; natpis o borbi kod Egre; 5. natpis sa jednog nišana iz 1774. godine. Uz obavijest da će ove natpise naknadno obraditi i dostaviti Mujezinović je predložio Zavodu u Skoplju da se orijentalni epigrafski spomenici ovog grada objave u posebnoj studiji jer „predstavljaju vrijedan materijal”.

Iz sačuvane dokumentacije se vidi da je Mujezinović sa Zavodom u Skoplju imao vrlo uspješnu i plodotvornu dugogodišnju saradnju te da je u Skoplju boravio više puta. On je od Zavoda redovno primao fotografije islamskih epigrafskih spomenika koje je nakon obrade slao u Skoplje. Učestvovao je u pripremi turističkog vodiča o Mustafa-pašinoj džamiji, za čije potrebe je direktorica Zavoda u Skoplju, Marika Hadži-Pecova, zatražila od Mujezinovića u martu 1972. godine prijevode natpisa nad ulazom u Mustafa-pašinu džamiju, kao i prijevod natpisa sa Mustafa-pašina turbeta i sarkofaga. PU arhivskoj građi pristigloj u Gazi Husrev-begovu biblioteku u Sarajevu sačuvan je značajan dio materijala koji je Mujezinović obradio u Skoplju, a u njegovoj bibliografiji radova³² nisu zabilježeni radovi o epigrafskim spomenicima u Skoplju, što pronađenom, sačuvanom i pohranjenom materijalu u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu daje dodatni značaj i vrijednost. U jednoj fascikli pohranjene su bilješke i Mujezinovićeve prijevodi natpisa s epigrafskih spomenika u Skoplju od kojih su neki popraćeni i fotografijama, dok su u drugoj fascikli sadržane fotografije kulturnih objekata u Skoplju. Među fotografijama dominiraju fotografije džamija (Isa-begova, Sultan Muratova, Jahja-pašina, Ishak-begova, Mehmed Čelebijina, Mustafa-

32 Mahmud Traljić, „Prof. Mehmed-ef. Mujezinović”, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, knj. IX-X, 1983, str. 327-333.

pašina, Hadži Balabanova, Jele Kapan džamija, Saraj džamija, Arif-hodžina/Farfara i Faik-pašina džamija) na kojima su kod pojedinih džamija uz panoramni prikaz džamije zabilježeni i natpisi nad ulaznim vratima, zatim nišani, sarkofazi, turbeta i drugi prateći objekti. Osim džamija sačuvane su i fotografije Kuršumli hana i nišana u njegovoj unutrašnjosti, kao i fotografije hamama kod Kuršumli hana, starog mosta i Daut-pašinog hamama u Skoplju.

Natpis na nišanu Mehmed-čelebije, sina Salih-čelebije uz Isabegovu džamiju 978-1570/71

Minber Muatāfa-pašine džamije

Sl. 5 i 6 Dio sačuvanih rezultata sa istraživanja Mehmeda Mujezinovića u Skoplju

Osim sa Zavodom u Skoplju, Mujezinović je sarađivao i sa Pokrajinskim zavodom za zaštitu spomenika kulture u Prištini čiji je direktor (Milan Ivanović) sredinom aprila 1967. godine predložio Mujezinoviću da nastave „jednu dugu i plodotvornu višegodišnju uzajamnu saradnju” u okviru koje bi Mujezinović radio na obradi turskih fermana i rukopisa u Dečanima za potrebe integralnog kataloga „Dečanske riznice”. Nakon što je Mujezinović prihvatio ovaj prijedlog, direktor Pokrajinskog zavoda u Prištini dostavio mu je 514 fotografija dokumenata iz Dečanske riznice.

Pored navedene građe u vezi s epigrafskim spomenicima u Skoplju, u kutiji broj dva sačuvan je dio personalne dokumentacije Mehmeda Mujezinovića koja je uglavnom predstavljena u njegovoj biografiji na početku ovog rada. U ovom dijelu arhivske građe pohranjene u svežnju pod signaturom VIII D sačuvana je njegova korespondencija s reisul-ulemom Fehim-ef. Spahom u

vrijeme dok je Mujezinović radio u njegovoj kancelariji kao vjersko-prosvjetni referent, te glasački listić sa izbora u decembru 1938. godine iz kojeg se vidi da je Mujezinović glasao za zemaljsku listu Milana Stojadinovića, te za mjesnog kandidata Mehmeda Spahu i njegova zamjenika Mehmeda Šahinagića. Zatim su sačuvani brojni isječci iz novina (*Musavata, Pravde, Sarajevskog lista, Sarajevskog cvjetnika...*), Banjalučka rezolucija i Sarajevska rezolucija iz 1941. godine, koju je potpisao i Mehmed Mujezinović, tekstovi reisu-uleme Čauševića, četiri tariha koja je spjevao Fejzulah-ef. Hadžibajrić, te dokumenti na arabici i osmanskome jeziku među kojima se, između ostalog, nalazi legitimacija Ahmed-ef. Bureka s njegovim ličnim podacima. Među ovom vrstom arhivske građe izdvajamo dvije vakufname na bosanskom jeziku hadži Mehmeda Subašića, sina hadži Ahmedova, stanovnika Kučuk Kijatib mahale u Sarajevu, koji je prema vakufnami iz 1784. godine obnovio mesdžid u Timurhan mahali, te uz njega podigao školu, a za izdržavanje svojih vakufa i njegovih službenika uvakufio je u Sarajevu zemljište, jednu magazu i nekoliko dućana. Svojom drugom vakufnamom iz 1793. godine ovaj dobrotvor je uvakufio tri dvokatne magaze i jedan veliki dućan u Sarajevu.

U ovoj kutiji sačuvani su i fragmenti rukopisnih djela, dokumenti na osmanskome jeziku, rad Mehmed-ef. Handžića „Tabekatu-l-ulema” u rukopisu, hutbe Mehmeda Mujezinovića, njegov prijevod s osmanskog na bosanski jezik dokumenta o uništenim i spaljenim vjerskim objektima nakon upada Eugena Savojskog u Sarajevo 1697. godine, kao i rad o natpisima u Šarenoj džamiji u Tetovu, te jedan rokovnik u kojem su sadržane dove i zikr za određene probleme i poteškoće u životu od kojih je neke napisala Mujezinovićeva supruga, bula Fatima.

Kutija broj III

U kutiji broj tri, u svežnju naslovljenom „Bašeskija, prikazi i neobjavljeni dio”, pod signaturom VIII br. 161 D, pohranjenoj u jednoj manjoj kutiji sa signaturom K VI, sačuvani su pojedini tekstovi koje je Mujezinović objavio u *Glasniku IVZ, Prilozima za orijentalnu filologiju, Našim starinama, Analima Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu* i drugim časopisima i listovima. Među objavljenim tekstovima izdvajamo onaj o konzervaciji Hadži Sinanove tekije u Sarajevu jer je uz njega sačuvano i 13 natpisa iz ove tekije koje je Mujezinović pročitao i zabilježio svojom rukom na papiru. U ovom svežnju pohranjena je i vakufnama bosanskog namjesnika Sofi Mehmed-paše iz 1554/55. godine u prijevodu na bosanski jezik, a istu je preveo Mehmed Mujezinović 1974. godine, te je uz prijevod donio i fotografije vakufname, dok je u drugoj neinventarisanoj fascikli pohranjen i prijepis ove vakufname ispisan rukom Mehmeda Mujezinovića.

Među sačuvanim materijalom izdvajamo i šest fotografija epigrafskih natpisa s vakufa Mehmed-paše Sokolovića u Istanbulu, te sačuvanu svesku u kojoj je Mujezinović 1953. i 1954. godine dešifrovao i prepisao 83 epigrafska natpisa s nišana u Hemzaninom mezarju u Višnjiku. Među nišanima je dosta derviških i ženskih nišana, a na njihovim natpisima spominju se umrli iz porodice Zečevića, Kadića, Zildžića, Bakrića, Agića, te mjesta Sarajevo, Visoko, Konjic. U *Epigrafici I* Mujezinović je od spomenuta 83 natpisa s nišana u Hemzaninom mezarju objavio dva, ističući pri tome da „ovo groblje sa svojim spomenicima predstavlja vrijednu noviju nekropolu” jer se u njemu nalazi dosta nišana s natpisima u pjesmi.³³ Također, u ovom svežnju je pohranjeno i 19 fotografija koje je Mujezinović uradio u Crnoj Gori 1972. godine. Na fotografijama su zastupljeni nišani Saliha Gaševića i Akovalije u Bijelom Polju, zatim natpisi na kuli Murata Bećiragića u Plavu, fotografije jednog rukopisa Kur’ana, kao i fotografije nišana, džamija, stambenih objekata i drugih građevina u Crnoj Gori. Pored fotografija sačuvani su i Mujezinovićeve prijevodi orijentalnih natpisa iz Bijelog Polja, Gusinja, Plava, Titograda, Cetinja, te njegovi kratki izvještaji s ovog putovanja u Crnu Goru.

Sl. 7 Mehmed Mujezinović u Crnoj Gori 1972. godine

U drugom dijelu ovog svežnja sačuvan je materijal o *Ljetopisu* Mula Mustafe Bašeskije koji je Mujezinović u prijevodu na bosanski jezik objavio 1968. godine. Među sačuvanom dokumentacijom izdvaja se recenzija prijevoda *Ljetopisa* u kojoj nepoznati autor, 27. decembra 1966. godine, između ostalog otkriva da je Mujezinović za potrebe prijevoda prvo prepisao cijeli *Ljetopis* s originala, jer isti nije mogao iznijeti iz Gazi Husrev-begove biblioteke, a potom je, nakon završenog prijepisa, pristupio njegovom prijevodu. Zatim je istakao da se značaj njegovog prijevoda ogleda u tome što je Mujezinović uz prijevod donio i 750 napomena (na 97 strana) kojima je, kori-

33 Mehmed Mujezinović, *Islamska epigrafika u Bosni i Hercegovini, knjiga I*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1974, str. 473-474.

steći se prije svega turskim izvorima i sidžilima sarajevskih kadija, dopunio i objasnio mnoga mjesta u *Ljetopisu*. Također, kao stručnjak za orijentalne natpise Mujezinović je koristio i ovu vrstu građe za utvrđivanje određenih činjenica u *Ljetopisu*, kao i za pružanje novih podataka o ličnostima koje se spominju u *Ljetopisu*. U zaključku recenzije autor je naglasio da bi objavljivanje *Ljetopisa* u prijevodu Mehmeda Mujezinovića bio koristan prilog za proučavanje historije Sarajeva i da bi njegovo izdanje naišlo na dobar prijem kod naše šire javnosti. Pored ove recenzije sačuvani su i podaci u rukopisu o biografiji Mula Mustafe Bašeskije koje je Mujezinović ponajviše sakupio iz Bašeskijina *Ljetopisa* i protokola sarajevskog šerijatskog suda.

Na kraju ovog svežnja sačuvani su tekstovi iz *Vjesnika*, *Večernjih novina* i *Oslobođenja* o Meši Selimoviću i njegovom književnom radu, te korespondencija Mehmeda Mujezinovića i srpskog historičara umjetnosti Andreja Andrejevića iz koje se vidi da su njih dvojica, uz dosta obostranog poštovanja i uvažavanja, uspješno saradivali. Mujezinović je Andrejeviću slao svoje knjige i radove, te mu je pomagao u čitanju i dešifrovanju pojedinih orijentalnih natpisa kao što je, naprimjer, natpis sa tople mineralne banje kod Novog Pazara, u narodu poznate kao Novopazarska banja.

U fascikli naslovljenoj „Putopisi na hadž – kopije i prijevodi” sačuvana je kopija rukopisa putopisa na hadž iz 1162/1749. godine autora hadži Mustafe Muhlisije Bošnjaka iz Gornjeg Vakufa. Zatim je pohranjena i kopija rukopisa putopisa na hadž iz 1180/1766-67. godine čiji autor je hadži Mustafa iz Bosanskog Novog, te prikaz ovog putopisa objavljen od strane Muhameda Tajiba Okića u listu *Jugoslavenska pošta*, 4. decembra 1937. godine. U ovom članku Okić ističe da je pretenciozno ovaj opis putovanja u sveta mjesta ispisan na dvije stranice šest mjeseci nakon obavljenog hadža nazvati putopisom, ali da je važan za nas „jer je to jedan od malobrojnih... naših domaćih putopisaca koji su pisali na turskom jeziku.” Osim toga, „sam opis je važan jer sadrži maršrutu za Meku, koja je vjerovatno vrijedila... za (sve) naše hodočasnike tih vremena”, a nisu beznačajne „ni one ponekad kuriozne bilješke” o pojedinim mjestima gdje se autor zadržavao, a iz kojih se može dobiti „makar i blijeda slika tamošnjih prilika onoga vremena.” U ovoj fascikli sačuvan je i prijevod putopisa na hadž iz 1024/1615-16. godine autora hadži Jusufa Livnjaka, koji je Mujezinović preveo 1974. godine, a objavio 1981. godine. Zatim je sadržan i prijepis putopisa na osmanskome jeziku čiji je original bio u posjedu porodice umrlag Fejzage Hadžišabanovića u Sarajevu. Autor putopisa i vrijeme nastanka nisu poznati, a Mujezinović po vrsti papira i načinu obrade pretpostavlja da ovaj putopis potječe iz 18. stoljeća. U svom kratkom osvrtu Mujezinović je istakao da ovo i nije putopis u pravom smislu te riječi, već je više vodič u kojem su popisani konaci od Sarajeva do Meke, odnosno

do brda Arefat. Uz najnužnije podatke o pojedinim mjestima naznačeni su sati koliko se putuje iz jednog mjesta u drugo.

U ovoj fascikli sačuvan je rukopis putopisa na hadž na čijem kraju stoji bilješka da je pisanje ovog putopisa završeno u drugoj dekadi rebiul-evvela 1086/1675. godine, te da je njegov autor Mustafa al-Uskubi (Skopljak). Mujezinović je ovaj putopis na hadž preveo na bosanski jezik 1964. godine,³⁴ a u uvodnoj napomeni je naveo da nije preveo dio putopisa koji govori o obredima hadža i dužnostima hadžija, jer je smatrao da je ta tema detaljno obrađena i razrađena.

Na kraju ove fascikle sačuvan je dopis Hasana Ljubunčića, upućen Komisiji za kulturno naslijeđe i Republičkom sekretarijatu za obrazovanje i nauku u Sarajevu, u kojem je autor pobrojao sljedećih osam putopisa na hadž pisanih perom Bošnjaka: 1. Putopis hadži Jusufa Livnjaka iz 1615. godine; 2. putopis iz Foče nepoznatog autora iz 1733. godine; 3. putopis Mustafe Muhlisije iz 1749. godine; 4. putopis iz Travnika nepoznatog autora iz 1740. godine; 5. putopis iz Travnika nepoznatog autora i datacije; 6. putopis hadži Mustafe iz Bosanskog Novog iz 1766. godine; 7. putopis hadži Mehmeda iz Prusca iz 1766. godine; 8. putopis nepoznatog autora iz Sarajeva, bez datuma. Na kraju ovog popisa autor ističe da mu je poznat još jedan putopis od hadži Ahmeta Svirca iz Gradačca iz 1883. godine, koji su spominjali Mehmed Mujezinović i Hamdija Kreševljaković, ali da do njega nije mogao doći.

U neinventarisanoj fascikli sačuvani su prijevodi dokumenata o Banjoj Luci koje je Mujezinović s osmanskog preveo na bosanski jezik na zahtjev „Društva prijatelja banjalučkih starina” u Banjoj Luci. U okviru ove saradnje Mujezinović je preveo vakufnamu hadži Perviza iz 1630. godine kojom je ovaj vakif ostavio sedam dućana i dvije bašče u Banjoj Luci, te je odredio da se prihodi od njihovog iznajmljivanja troše za službe u njegovoj džamiji, kao i za obnovu uvakufljenih objekata u Banjoj Luci. Također, Mujezinović je u cijelosti preveo i dodatke ovoj vakufnami iz kojih se vidi da je hadži Perviz u Banjoj Luci naknadno uvakufio još četiri dućana te značajnu količinu novca.³⁵ Potom je preveo vakufnamu Husamudina Bošnjaka iz 1630. godine o osnivanju prve javne biblioteke u Banjoj Luci³⁶, te je uz prijevod vakufname dostavio i kratak prikaz predmeta i sadržaja vakufname. Obje ove vakufname ovjerenе su pečatom Muhameda Nerkesija, istaknutog pjesnika i kaligrafa, koji je

34 Prijevod ovog putopisa objavljen je u *Islamskoj misli* pod naslovom „Hadži Mustafa Skopljak: Od Skoplja do Bejtullaha”, II/1980, br. 24, str. 24-40.

35 Mujezinovićev prijevod vakufname hadži Perviza nije zabilježen u bibliografiji njegovih radova koju je uradio Mahmud Traljić.

36 Mehmed Mujezinović i Mahmud Traljić, „Vakufnama iz 1630. godine o osnivanju biblioteke Mevla Husamuddina Bošnjaka u Banjoj Luci”, *Glasnik VIS-a*, XL/1977, br. 1, str. 28-39.

u vrijeme njihove legalizacije obnašao dužnost kadije i mufetiša (inspektora) u Banjoj Luci. Uz prijevod vakufnama Mujezinović je priložio i kraću biografiju Muhameda Nerkesija u kojoj je istakao da sve okolnosti ukazuju na to da je Nerkesi i autor i kaligraf spomenute dvije banjalučke vakufname.

Uz prijevod vakufnama sačuvan je prijepis dokumenta i njegov prijevod u kojem je zabilježen obračun dugovanja vakufu šejha Osmana u Gornjem hani-kahu u Banjoj Luci iz 1718/19. godine. U uvodnoj napomeni Mujezinović je istakao da je ovaj dokument preveo u cjelini smatrajući da je njegov sadržaj interesantan jer ukazuje na to da se vakufski novac pozajmljivao i nemuslimanima, pa se tako među dužnicima vakufa šejha Osmana nalaze i Martin, sina Ilijin, Vujica, sin Gavriila, Miodrag, sina Đure itd. Zatim, ovaj dokument potvrđuje činjenicu da su i žene mogle dobiti pozajmicu od vakufa, te da je Banja Luka, kako je zapisao Evlija Čelebija, „grad u baščama i vrtovima”, jer je kod skoro svih dužnika u obračunu kao zalog navedena kuća i bašča. Za potrebe „Društva prijatelja banjalučkih starina” u Banjoj Luci Mujezinović je pročitao, obradio i dostavio regeste za vakufnamu hadži Ismaila, dizdara grada Bočca, iz 1617. godine, kojom je ovaj dobrotvor uvakufio džamiju i mekteb u Aginom selu, kao i dokument iz 1625. godine o sporu spomenutog hadži Ismaila oko njegovih posjeda u Poniru i Ponikvama. Zatim je poslao regeste za dokument iz 1770. godine o imenovanju Husejina Halife za nadzornika vakufa Gazi Memi-bega i Halil-paše u Lijevcu Polju, a potom i za vakufnamu hadži Ramadan-age iz 1724. godine (sredstva za mekteb u Mehdi-begovom džematu u Banjoj Luci), za dekret iz 1757. godine (imenovanje Sulejmana, sina hadži Husejinova, za vakti-salatdžiju – osobu koja poziva poslovni svijet na namaz), te za kupoprodajni ugovor iz 1868. godine kojim je imam Careve džamije u Gornjem Šeheru, Ismail-ef., sin Mustafin, kupio kuću u Carevoj mahali. Sve navedene dokumente Mujezinović je obradio na osnovu kopija koje je dobio od strane „Društva prijatelja banjalučkih strana”, te je iste zajedno s ostalom dokumentacijom poslao Društvu 21. jula 1975. godine. U ovoj kutiji arhivske građe sačuvan je i Mujezinovićev prijevod vakufname Ferhad-paše Sokolovića iz 1587. godine³⁷, te prijevod natpisa na Ferhadiji džamiji u Banjoj Luci, kao i natpisi na turbetima i pojedinim nišanima koji se nalaze uz ovu banjalučku džamiju.

Na kraju ove kutije, označene signaturom K VI, sačuvan je Mujezinovićev prijevod sidžila Mula Muhameda Mestvice za koji je Mujezinović kazao da je riječ o medžmui u kojoj je Mestvica, pored raznih bilješki i hronograma, unosio i službene dokumente u periodu od 1800. do 1848. godine. U vrijeme

37 Vakufnamu Ferhad-paše Sokolovića Mehmed Mujezinović je preveo 1973. godine. Ovaj prijevod, kao i ostali dokumenti koje je Mujezinović obradio i dostavio „Društvu prijatelja banjalučkih starina”, nije zabilježen u bibliografiji njegovih radova.

prijevida medžmua je bila u vlasništvu Mehmeda Mujezinovića koji je na kraju prijevida donio i njene fotografije. Zatim je sačuvan i prijevod dijela sarajevskog sidžila iz 1777/78. godine koji se odnosi na jednu zamašniju obnovu sarajevske tvrđave, te spisak sarajevskih sarača (zanatlija koji su se bavili proizvodnjom konjske opreme, opreme za putnike, kao i proizvodnjom nanula i opanaka) u kojem je Mujezinović identificirao imena 64 sarajevska sarača spomenuta u *Ljetopisu* Mula Mustafe Baškije, te 14 sarajevskih sarača zabilježenih u sarajevskom sidžilu br. 32.

U drugom dijelu kutije broj III, pored objavljenih radova Mehmeda Mujezinovića u periodičnim publikacijama, sačuvane su fotografije i crteži mjesta koje je hadži Jusuf Livnjak posjetio na putu za hadž 1615. godine. Na početku se nalazi fotografija njegovog rodnog grada Livna, a potom slijedi fotografija Čajniča, Pljevlja, Istanbula, Kaira, fotografija statue Aleksandra Velikog, čiji grob je hadži Jusuf Livnjak posjetio u Aleksandriji itd. Zatim je sačuvano pismo Mehmeda Mujezinovića upućeno Idris-ef. u Bijelo Polje, u kojem je sadržana molba Mujezinovića da mu se dostavi fotografija prvih i zadnjih stranica iz rukopisa Mushafa koji je prepisan 647/1250. godine u Mosulu od strane kaligrafa Muhameda Širazija. Na kraju pisma Mujezinović je obavijestio Idris-ef. da je bio u Iraku na studijskom putovanju. Od preostale građe izdvajamo tekst o šerijatskom pravu, njegovim izvorima, mezhebima, napisan rukom Mehmeda Mujezinovića 7. aprila 1936. godine, prijevod regesti blagajskog sidžila u kojem su zabilježeni dokumenti od 1109. do 1208. hidžretske godine, te dnevnik u kojem je Mehmed Mujezinović na arebici zabilježio određene događaje od 7. augusta do 27. oktobra 1945. godine. Također izdvajamo bajramske i džumanske hutbe Mehmeda Mujezinovića, te salavate, zikrove i dove od kojih su neke pisane njegovom rukom.

Na kraju kutije nalazi se 146 katastarskih izvoda izrađenih na paus-papiru na kojem su ucrtane sarajevske džamije, mezarja, vakufske parcele, imena vlasnika pojedinih sarajevskih posjeda, te karte Kladnja, Jajca, Travnika, Sarajeva (2 komada), Pljevalja, Kladnja, Plitvičkih jezera, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Kraljevine Jugoslavije, SFRJ Jugoslavije, Evrope i Afrike.

Kutija broj IV

Iz arhivske dokumentacije smještene u kutiji broj IV saznajemo da je Mehmed Mujezinović u junu 1971. godine za 2.500 dinara prodao Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci u Sarajevu dvadeset i dva rukopisna kodeksa iz svoje privatne biblioteke. Uz račun o otkupu pohranjen je i spisak rukopisa čije podatke donosimo onako kako ih je Mujezinović zabilježio:

1. Fetve Ahmeda sina Ali ef. Ćesrije, sarajevskog muftije. Prijepis djela je završen 1210/1795. godine u Sarajevu;

2. Medžmua (bilježnica) u kojoj se nalazi više zabilješki o događajima u Zvorniku na početku 19. stoljeća, zatim duvanjski arzuhal, jedna pjesma na našem jeziku Ilhamije Žepčaka, munađat na albanskom jeziku, razne pjesme itd.;

3. Medžmua u kojoj su prepisana sljedeća djela: dva ilmihala na bosanskom jeziku, kasida „Hoda rabbum”, šuruti salat na turskom, imanski šarti i dove;

4. Kasida Gaibije na bosanskom jeziku;

5. Ibret-uma od Lami-i Ćelebije;

6. Zbirka pjesama i kronograma od više autora, star rukopis;

7. Vasijet Pir Muhameda, sina Pir Alije, sadržano je i nekoliko kronograma;

8. Inša iz 1130/1717. godine;

9. Mesnevi (divan pjesama na turskom), prepisao Husejin, sin Mehmeda, sin Ali Hošmerdana iz Horosana 905/1499. godine;

10. Šerhu-l-udžrumije fi ulumil arebije, prijepis iz 1054/1644. godine;

11. Tursko-bosanski riječnik, prijepis iz 1210/1795. godine, vlasnik Mehdi-beg;

12. Ustuvanija, nepoznat prepisivač i vrijeme prijepisa;

13. Komentar djela Nizamu-l-alem od Hasana Kafije Pruščaka;

14. Nuru-l-idah, prepisao Husejin Sidki, sin Mehmeda Alije, 1293/1876. godine;

15. Sufara Elif-ba;

16. Arapsko-tursko-perzijski rječnik;

17. En'am, rukopis je bio u vlasništvu hafiza Ahmeda, sina Mustafe-bega Muzaferije 1261/1845. godine;

18. Medžmua na turskom jeziku sastavljena od tri djela od kojih su dva o arapskom jeziku, a jedno o obredoslovlju. Prepisao Žuna hafiz Sejid Muhamed 1289/1872. godine;

19. Djelo o astrologiji bez naslova, nedostaje 5 listova na početku djela. Rukopis je kupio Luledžija Hadži Hafiz 1292/1875. godine iz zaostavštine Mustafe-ef. Pobrića;

20. Šuruti salat, lijepo pisan, nepoznat prepisivač;

21. Komentar na pjesmu Zahrudin Farjabije od Mevla Husreva, prepisao Ahmed, sin Aligini (vj. Alijin) 1059/1649. godine;

22. Sidžil, oštećen (fragment), iz Gulhisara (Jezera kod Jajca), obuhvata period s početka 19. stoljeća.

Pored rukopisa, Mehmed Mujezinović je 27. juna 1980. godine ponudio Narodnoj i univerzitetskoj biblioteci u Sarajevu na otkup i svoju biblioteku knjiga i periodičnih publikacija, ali iz dostupne dokumentacije nije

moguće utvrditi da li je i ovaj dio njegove biblioteke završio u spomenutoj biblioteci koja je trajno uništena na početku posljednje agresije na Bosnu i Hercegovinu. U fascikli naslovljenoj „kopije natpisa” sačuvani su natpisi iz Bihaća, Cazina, Bužima, Bosanske Krupe, Pećigrada i Kulen-Vakufa, a iste je Mujezinović vjerovatno prepisao putem indigo papira. U ovoj fascikli sadržani su i izvještaji Mehmeda Mujezinovića i njegovih kolega iz Zavoda za zaštitu spomenika kulture Sarajevo sa njihovih službenih putovanja u Bihać, Bužim, Bosansku Krupu, Kulen-Vakuf, Cazin i Veliku Kladušu u kojima su nakon evidentiranja spomenika kulture izvijestili Zavod o njihovom stanju.

Iz arhivske dokumentacija smještene u kutiji broj IV saznajemo da je Mehmed Mujezinović kao već istaknuti i priznati stručnjak za islamsku epigrafiku boravio i u Novom Pazaru, gdje je na molbu Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Kraljevu 1971. godine evidentirao islamske epigrafske spomenike. U sačuvanoj svesci u kojoj je bilježio prijepise natpisa sa spomenika u Novom Pazaru Mujezinović je zapisao da je krenuo na put 2. juna 1971. godine u 11:30 sati, te da je autobusom preko Goražda, Višegrada, Užica, Čačka (konak) i Kraljeva stigao u Novi Pazar 3. juna 1971. godine u 12:30 sati. Odmah po dolasku u Novi Pazar Mujezinović se zaputio u harem Altun džamije gdje je prvi dan dešifrovao i prepisao trinaest natpisa s nišana, a sutradan još trinaest. Tokom svog boravka u Novom Pazaru, koji je trajao do 11. juna 1971. godine kada se preko Beograda vratio u Sarajevo, Mujezinović je evidentirao ukupno 70 natpisa, od čega su 62 natpisa s nišana, a ostalih osam zabilježio je sa objekata (tri sa džamija, dva s turbeta, dva s česmi i jedan sa Novopazarske banje).³⁸

Boravak u Novom Pazaru Mujezinović je iskoristio da posjeti i Udruženje ilmije u Novom Pazaru, u čijim prostorijama je evidentirao sedam rukopisa, a zatim je posjetio i Muzej, gdje je pregledao jedan sidžil iz kojeg je u spomenutoj svesci zabilježio popis ćefileme³⁹ u gornjim džematima iz 1181/1767. godine. Također, boravio je i u turističkom domu „Sapoćani” u kojem ga je dočekao poslovođa Iso Delimeđac, rodom iz Tuzle, a od 1960. godine nastanjen u Sapoćanima. U turističkom domu Sapoćani Mujezinović je pre-

38 Svoje istraživanje u Novom Pazaru Mujezinović je predstavio na simpoziju o Rasu i spomenicima Raške koji je održan od 20. do 24. septembra 1976. godine u Novom Pazaru, a njegovo izlaganje pod naslovom „Islamski epigrafski spomenici Novog Pazara” objavljeno je u *Novopazarskom zborniku*, broj I, 1977. godine, str. 137-155.

39 Ćfilema predstavlja jednu od preventivnih mjera osmanske sudsko-administrativne službe za održavanje reda i mira u nesigurnim danima. Riječ je o popisima solidarnih jamčenja gdje su po naredbi vezira sumnjivi stanovnici jedne varoši, sela ili kraja morali jamčiti jedan za drugoga. Ovom mjerom ponekad je vlast uspijevala spriječiti pobune i nemire, a ponekad je ćfilema uzimana nakon ugušenih nemira. Vidi: Hamdija Kreševljaković, „Ćfilema sarajevskih kršćana iz 1788. godine”, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, III-IV/1952-53, Sarajevo, 1953, str. 195-214.

pisao natpis sa demirlije na čijem rubu stoji bilješka da je bila u vlasništvu Abdulaha, sina Mustafina, 1165/1751. godine. Rukopis na demirliji je, prema kazivanju Mujezinovića, „krasan i protkan cvjetovima.” U Novom Pazaru Mujezinović se družio i sa direktorom muzeja „Ras” Ejupom Mušovićem (1930–1995) koji je od Mujezinovića u više navrata tražio stručnu pomoć oko čitanja određenih epigrafskih natpisa Novog Pazara.

Na kraju ove kutije sačuvana je jedna sveska u kojoj je Mehmed Mujezinović kataloški obradio 79 islamskih orijentalnih rukopisa. Rukopisi su vjerovatno bili pohranjeni u Prizrenu, na što upućuju i prezimena pojedinih prepisivača, a moguće je da su bili smješteni u Mehmed-pašinoj džamiji u Prizrenu, o čijoj kolekciji orijentalnih rukopisa je Mujezinović pisao u *Starinama Kosova i Metohije*.⁴⁰

Kutija broj V i VI

Među sačuvanom arhivskom građom u kutiji br. V posebnu pažnju privlači perzijsko-bosanski rječnik koji je za svoje potrebe sastavio Mehmed Mujezinović. Na kraju rječnika Mujezinović je na arebici zapisao da ovaj rječnik sadrži oko 5000 riječi i da je iste bilježio slušajući *Đulistan*, *Beharistan*, Hafizov *Divan* i *Mesneviju*. Potom je istakao da je svaku riječ provjerio u perzijskom rječniku Burhān-ı Kāfi. Uz ovu napomenu Mujezinović je ostavio i bilješku na perzijskom jeziku, koja u prijevodu na bosanski jezik glasi: „Završeno, uz pomoć Allaha Uzvišenog, ispisano rukom ubogog Mehmeda, sina Mustafe, sina Mehmedova Mujezinovića.”⁴¹ U Sarajevu 6. džumade-1-ula 1370. godine/13. februara 1951.”⁴²

U ovoj kutiji sačuvano je i 99 hronograma koje je Mujezinović prepisao iz *Hronike* Muhameda Enverija Kadića, te njegov rad u rukopisu o Kadiću kao epigrafičaru.⁴³ Također, pohranjena su i skripta iz imameta i vaza koje je sastavio Kasim-ef. Dobrača za učenike Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu, te djelo u rukopisu Mehmed-ef. Handžića pod naslovom „Pedeset važnih hadisa”. Iz dokumentacije sačuvane u kutiji br. V saznajemo da je Mehmed Mujezinović bio dio tima koji je u okviru Akademije nauka i umjet-

40 Mehmed Mujezinović, „Kolekcija orijentalnih rukopisa biblioteke Mehmed-pašine džamije u Prizrenu”, *Starine Kosova i Metohije*, II-III/1963, str. 197-203 + 4 lista faksimila. Broj ovog časopisa tokom ovog istraživanja nismo uspjeli pronaći.

41 Otac Mehmeda Mujezinovića bio je Mustafa, a prema ovoj bilješci djed mu se zvao Mehmed.

42 Zahvaljujem se kolegi Emrahu Seljaciju na pomoći pri čitanju i prijevodu ove bilješke.

43 Istraživanje Mehmeda Mujezinovića o Kadiću kao epigrafičaru objavljeno je u više nastavaka u *Glasniku IVZ*, vidi: Mehmed Mujezinović, „Muhamed Enveri efendi Kadić kao epigrafičar”, *Glasnik IVZ*, XXII/1959, br. 4-6, str. 175-176, XXIII/1960, br. 1-3, str. 12-19, br. 7-9, str. 316-326, br. 10-12, str. 466-481.

nosti Bosne i Hercegovine bio angažovan na projektu izrade Istorije umjetnosti Bosne i Hercegovine od predhistorijskog i antičkog doba do perioda savremene umjetnosti.

Vrlo interesantan dio arhivske građe Mehmeda Mujezinovića, smještene u kutiji br. VI, čine fotografije vakufnama, fermama, ilama, vasijetnama, hudžeta i drugih dokumenata na osmanskome jeziku. Fotografije su izrađene sedamdesetih godina prošlog stoljeća i snimljene su u vrlo dobroj rezoluciji. Pohranjene su u 317 koverti, od čega su u 120 koverti sadržane vakufname iz Sarajeva, Mostara, Bihaća, Gradačca, Jajca i drugih gradova Bosne i Hercegovine. Pregledavajući sačuvane fotografije spomenutih dokumenata i uzimajući u obzir tehničke mogućnosti vremena u kojem su nastajale, neizbježno se postavlja pitanje koliko je vremena i koliko upornog i predanog rada trebalo za ovaj projekat. Ovaj materijal iznova potvrđuje veliku radinost i predanost poslu Mehmeda Mujezinovića, te njegovu konstantnu brigu da se naše bogato pisano naslijeđe sačuva od zaborava.

Zaključak

Arhivska građa Mehmeda Mujezinovića, pohranjena u Gazi Husrevbegovoj biblioteci u Sarajevu, predstavlja nezaobilazan izvor informacija za detaljnije upoznavanje života i rada ovog istaknutog bosanskohercegovačkog epigrafičara. Ova dokumentacija nam omogućava da makar donekle steknemo uvid koliko je snage, vremena i truda Mehmed Mujezinović uložio u obradu islamskih epigrafskih spomenika Bosne i Hercegovine. Iz nje, između ostalog, saznajemo da je Mujezinović sve tri knjige islamske epigrafike pripremao uporedo, prikupljajući materijal za njih još od pedesetih godina 20. stoljeća, te da je s ciljem obrade orijentalnih islamskih spomenika u pojedinim gradovima Bosne i Hercegovine boravio više puta, provjeravajući iznova gotovo svaki detalj. Na put iz Sarajeva redovno je išao autobusom ili vozom, a pojedina mjesta, posebno sela, obilazio je i pješke. Sa sobom je uvijek nosio crnu torbu s papirima, rokovnikom, grafitnom olovkom, metrom, te priborom za čaj uz koji se nakon mukotrpnog posla redovno odmarao. Svojim domaćinima Mujezinović je po povratku iz Sarajeva slao pisma zahvale, knjige, radove, te fotografije i prijevode natpisa koje je obradio u mjestima u kojima je upoznao svoje domaćine. Bio je vrlo susretljiv, kolegijalan i nije štedio podijeliti s drugima rezultate svojih istraživanja čak i prije njihovog zvaničnog objavljivanja.

Među arhivskom dokumentacijom Mehmeda Mujezinovića sačuvani su radovi koji nisu zabilježeni u bibliografiji njegovih radova, a među njima posebnu pažnju privlači prijevod sidžila Mula Muhameda Mestvice, zatim prijevodi određenih vakufnama i dokumenata s područja Banje Luke, kao i

vrlo vrijedan i sadržajan materijal koji je Mujezinović prikupio pri obradi epigrafskih natpisa u Skoplju. Vrlo značajan materijal predstavljaju i fotografije vakufnama, fermana, vasijetnama i drugih dokumenata na osmanskome jeziku, koje je Mujezinović pohranio u 317 koverti, kao i originalne fotografije tariha, nišana, džamija i drugih vjerskih objekata koje su, u skladu s tadašnjim tehničkim mogućnostima, objavljene u knjigama epigrafike. Poklonom biblioteke Mehmeda Mujezinovića Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu došla je u posjed vrlo vrijedne i rarietne arhivske zbirke, a njeni istraživači i naša naučna javnost dragocjene izvore za proučavanje života i rada Mehmeda Mujezinovića.

IZVORI I LITERATURA

Izvori

Arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, Zbirka dokumenata na bosanskom jeziku
Arhiv Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

Literatura

- Gadžo-Kasumović, Azra, „Zbirka ličnih zbirki, pojedinačnih dokumenata i arhivalija na bosanskom jeziku“, u: *Gazi Husrev-begova biblioteka, 480 godina postojanja*, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Sarajevo, 2017, str. 108-111.
- Gazić, Lejla, „Čas sjećanja“, *Mehmed Mujezinović (1913-1981), čas sjećanja, zbornik priloga sa skupa održanog 23. 7. 1996. u Sarajevu*, Preporod, Sarajevo, 1997, str. 5-8.
- Hadžić, Kasim, „Hadži Mehmed ef. Mujezinović“, *Preporod*, br. 11, 1. juni 1981. godine, str. 26.
- Kreševljaković, Hamdija, „Čefilema sarajevskih kršćana iz 1788 godine“, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 3 (3-4), str. 195–214.
- Mehmedović, Ahmed, *Leksikon bošnjačke uleme*, Gazi Husrev-begova biblioteka, Sarajevo, 2018.
- Mujezinović, Mehmed, *Islamska epigrafika u Bosni i Hercegovini, knjiga I*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1974.
- Mujezinović, Mehmed, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine, knjiga III*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1982.
- Mujezinović, Mehmed, „Muhamed Enveri efendi Kadić kao epigrafičar“, *Glasnik IVZ*, XXII/1959, br. 4-6, str. 175-176, XXIII/1960, br. 1-3, str. 12-19, br. 7-9, str. 316-326, br. 10-12, str. 466-481.

Mujezinović, Mehmed, Traljić, Mahmud, „Vakufnama iz 1630. godine o osnivanju biblioteke Mevla Husamuddina Bošnjaka u Banjoj Luci“, *Glasnik VIS-a*, XL/1977, br. 1, str. 28-39.

Traljić, Mahmud, „Poznanstvo, prijateljstvo i suradnja sa hadži Mehmed ef. Mujezinovićem“, *Čas sjećanja*, zbornik priloga sa skupa održanog 23. 7. 1996. u Sarajevu, Preporod, Sarajevo, str. 9-14.

Traljić, Mahmud, „Prof. Mehmed ef. Mujezinović“, *Anali Gazi Husrev-Begove Biblioteke*, knj. IX-X, 1983, str. 327–341.

Archival Materials from the Legacy of Mehmed Mujezinović

Summary

In mid-January 2023, the family of Mehmed Mujezinović, the foremost epigrapher in Bosnia and Herzegovina, a longtime imam of the Hadžijska Mosque, and an employee of the Institute for the Protection of Cultural Monuments and Natural Rarities of Bosnia and Herzegovina, donated his collection of archival materials to Gazi Husrev-beg's Library in Sarajevo. This collection holds exceptionally valuable manuscript materials that Mujezinović gathered while working on oriental epigraphic monuments in Bosnia and Herzegovina. Additionally, his published and unpublished works are preserved, along with an invaluable collection of working materials related to our tradition, written heritage, and cultural legacy. This paper provides an overview of Mehmed Mujezinović's archival materials, with a note that these materials have not undergone archival processing yet and are therefore not accessible to researchers.

Keywords: Mehmed Mujezinović, Bosnian archives, archival materials, epigraphy.